

משלי פרק י פסוק יח

מְכַסֶּה שְׁנָאָה שֶׁפִּתִּי שֶׁקָר וּמוֹצֵא דָבָה הוּא כְּסִיל:

בית יוסף יורה דעה סימן תב

[יב] כתב עוד המרדכי שם (סי' תתקלג) והגהות מיימון (ד"ק פ"ו ה"ד) מי שמת לו מת ולא נודע לו, אין חובה שיאמרו לו ואפילו באביו ואמו, ועל זה נאמר (משלי י יח) "מוציא דבה הוא כסיל." מיהו אם שואל עליו אין לו לשקר ולומר חי הוא שנאמר (שמות כג ז) "מדבר שקר תרחק", והביא ראיה לדבר. וכתבו הגהות מיימון פרק ו' (שם) שרש"י (פרדס הגדול סו"ס רצ) פסק שמותר להזמין לסעודת אירוסין ונשואין וכל שמחה כיון שאינו יודע:

דרכי משה הקצר יורה דעה סימן תב אות (ג*)

אלא יש להודיעו ברמז בעלמא:

דרכי משה הקצר יורה דעה סימן תב אות (ד)

וכן הוא באור זרוע ודלא כיש אומרים דצריך להודיעו. ומהר"י ווייל כתב סימן י"ג בתשובה מכל מקום נהגו להודיע לבנים הזכרים כדי שיתפללו עליהם כיון דאית ליה למת נחת רוח בזה אבל לבנות אין מנהג בזה עכ"ל:

שו"ע יו"ד סימן תב סעיף יב

מי שמת לו מת ולא נודע לו, אינו חובה שיאמרו לו; ואפילו באביו ואמו; ועל זה נאמר: "מוציא דבה הוא כסיל" (משלי י, יח) ומותר להזמין לסעודת אירוסין ונישואין וכל שמחה, כיון שאינו יודע. מיהו אם שואל עליו, אין לו לשקר ולומר: חי הוא, שנאמר: "מדבר שקר תרחק" (שמות כג, ז). הגה: ומכל מקום בבנים זכרים, נהגו להודיע, כדי שיאמרו קדיש; אבל בבנות, אין מנהג כלל להודיעם (מהרי"ו סי' י"ג). מצוה להתענות יום שמת בו אביו או אמו (כל בו בשם הר"מ וע"פ)

שו"ת מהר"י ווייל סימן יג

כל אשר לך שלום אהובי מחותני הח"ר יודמן. ששאלת מי שמת אביו או אמו אם מצוה להודיעו תוך ל'. במרדכי בשלהי הלכות שמחות כתב בהדיא דאין צריך להודיעו אפילו על אב ואם. מ"מ נהגו להודיע לבנים הזכרים כדי שיתפללו, כיון דאית ליה להמת נחת רוח בזה, אבל לבנות אין מנהג בזה. ולאחר שלשים /חסרה המלה: צריך/ לקרוע כל בגדיו על אב ואם, ואפי' לאחר שנים עשר חדש, ואין שום חילוק בין איש לאשה. וכן איתא בתשובה במיימוני, דאפילו לאחר שנים עשר חדש צריך לקרוע.

ט"ז יורה דעה סימן תב ס"ק ח

אין לו לשקר כו'. – נראה דיש לומר בלשון דמשתמע לתרי אפי דהיינו שאין מבואר בפירוש בדבריו שהוא מת אלא הלשון סובל לחיים ולמיתה. וראיה מדאיתא ברבי חייא ששאל לרב אבא קיים א"ל אימא קיימת ופירשו התוס' דבלשון בתמיה אמר עד שאתה שואלני על אבי שאלני על אמי ומתוך זה הביין ר' חייא שמת אביו שמע מיניה שלא אמר בפירוש שמת:

שו"ת שבות יעקב חלק ב סימן צט

שהורה מורה אחד לאבל שיוכל לילך אצל השררה יר"ה תוך שבעה לעמוד על נפשם ומאודם אי טב הורה כי יש מי שמפקפק על זה. זאת ועוד אחרת על אחד שמתה לו אחותו ונוהג שבעה ובתוך שבעה בא אביו מהדרך שלא ידע עדיין ממיתת בתו אי מותר לבנו לצאת לקראתו תוך שבעה כדי שלא ירגיש אביו במיתת בתו.

תשובה על דבר המפקקים על המורה אין דבריהם אלא דברי תמה והמפקק אינו בקי בודאי בהוראה לידע בין ימין לשמאל כי ודאי דבר האבד מותר לגבי אבלים ואבידתם קודמת לאבילות אביהם כי אביהם גופא ניחא ליה ומחלו ליקרא גבייהו ואין לך דבר אבד גדולה מזו באתרא דשכיח הני מלשינים המזיקים בשקרם וגדולה מזו מבואר דאפי' כבוד שמים נמחל היכא דמצוי ושכיח הזיקא כי האי כמבואר בי"ד בש"ע סימ' קנ"ז סעיף א' וס"ס של"ד וסיים ולכן נהגו להקל מלמחות בעוברי עבירה שיש לחוש שיהא עומדין על גופינו ומאודינו עכ"ל ואין לומר דשב ואל תעשה שאני דזה ודאי אינו דהא אפי' לעבור אחד ממצות לאוין החמורים מותר לעבור מבקום ועשה נגד מי שמוחזק בכך וכמבואר בח"מ סי' שפ"ח סעיף ט"ז וכ"ש באבילות דקילא ולפי שהם דברים פשוטים וידועים לכל לכן אין מן הצורך להאריך בראיות מש"ס ופוסקי' ראשוני' וכדין וכהלכה הורה המורה והמפקק דומה לזקן ממרא ולא יעלה על ראש המורה מורא ועליו יעלה רוח הבורא.

ועל דבר לצאת לקראת אביו שלא ירגיש באבילות בתו נ"ל דשפיר דמי דהא מצינו בט' באב דהולך לקראת רבו או אביו עד צוארו במים ואינו חושש, ש"מ דכבוד אביו דוחה אבילות דט' באב, ה"ה כאן. אף דיש מקום לחלוק דאבילות ישנה שאני מ"מ הא מצינו דמותר לשנות מפני השלום, וכ"ש משום כבוד אביו דהוקש כבודו לכבוד המקו'. והא דאבל אין רשאי לצאת מביתו בלא"ה אינו חמור כל כך עיין בי"ד סי' שצ"ג ואין מקו' לבעל דין לחלוק דאע"ג דמי שמת לו מת אינו מחוייב לומר לו, מ"מ אין לו לשקר ולומר חי הוא, וכדאי' בי"ד סי' ת"ב סעיף י"ב – מ"מ כה"ג אין כאן שקר כלל, וכדאי' בפסחים דף ג' ע"ב וד' ע"א בהא דאהדרי' קרעי' לאחורי וכו' א"ל אנא לא קאמינא וכו' א"ל אייבו קיי' א"ל אימא קיימת וכו' יע"ש. וא"כ פשוט הוא שמותר לעשות כן משום כבוד אביו כנ"ל הקטן יעקב.

בשו"ת חדות יעקב (מהדו"ת סי' נ"ז) נדפסה תשובה אל הגאון הכלי חמדה זצ"ל שהביא מספר לקוטי מהר"ן הכותב שבכתיבה שאדם כותב לא חיישינן למיחזי כשיקרא ומביא מהמהרש"א הנ"ל הכותב וכן"ל דכיון שמשנה רק כתב ולא אמר, אין זה נחשב כשקר אם כתב שמת אפי' שהוא עוד חי, וטען ע"ז הגאון הכלי חמדה דאיך אפשר להקל בכתיבה שהיא מעשה וחמיר מאמירה. וכוונת המהרש"א י"ל דחיות האדם העיקר הוא הדיבור, וכשניטל ממשה רבינו הדיבור מיקרי מת, ולכן שפיר אפשר לכתוב עליו וימת משה עכ"ד הכלי חמדה.

וע"ש בחדות יעקב מש"כ להשיב לו וז"ל: במחכ"ת דבריו דחוקים ורחוקים לומר על משה רבינו ח"ו שניטל ממנו הדיבור ולא כהתה עינו כו', וביותר מה יענה לקרא ד"ויקבר אותו בגיא" – אפשר משה מת וכתב "ויקבר?" עכ"ד.

שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר חלק א – יורה דעה סימן רסג

שאלה בעה"י, אדר"ח אדר תרכ"ב לפ"ק פרשבורג יע"א.

במ"ע איזראעליט נו' /תשע/ מש' תרכ"ב הקשה א' להמו"ל מדוע מודיע במכתב עתו שפלוגי ופלוגי במצדיקי עמינו שבקו חיים לכל חי, והלא אסור מטעם מוצא דבה כמבואר ביו"ד סוסי' ת"ב והתנצל המו"ל ד"ר לעהמאן נ"י שמודיע רק דרך הספד, ובזה מותר כו'. ולכא' הטעם דדרך הספד מותר משום דהוי יקרא דשכיבי וכדפסקינן יו"ד בסי' שמ"ד דבהספד הוי נחת רוח למר, וכמ"ש בדרכי משה ביו"ד ת"ב דמה"ט נהגו להודיע לבנים זכרים כדי שיאמרו קדיש, וקשה קצת דלפ"ז הול"ל בסנהדרין מ"ו ע"ב זה הנ"מ דאי הספד משום יקרא דחי אסור להודיע דרך הספד ואי משום יקרא דמת מות,,, (א).

אבל מה שרצה עוד לומר שם באיזראעליט דדווקא גבי רבי חייא (פסחים ד' ומ"ק כ') הוא דאסר משום דהוי אחיו של רב חייא אבל לשאר אינשי דלאו קרובים המה מותר להודיע, לפענ"ד בגמ' אמרו ת"ח הכל קרוביו, ועיין בהגה' מיימוני פ"ט מה' אבל אות ג' שהביא דברי הירושלמי דמוכח משם דאף דלא הי' קרובו של ר"י אפ"ה לא הודיעו רק אמר עד שיהי' מוכח מדבריו שמת ר' חנינא הרי מפורש דבת"ח דלא הוי קרובו אסור לומר בפ"י שמת, ולפי"ז אסור לכתוב בצייטונג ממיתת ת"ח וצדיקי עמינו ר"ל והוי בכלל מוציא דבה (ב), ועיין כתובות ק"ד ע"א אמר להו אתון קאמריטו ואנא לא קאמינא, ומוכח נמי דבת"ח אסור וזה יש לדחות ודו"ק.

אבל לדעתי נראה דאין שום מוציא דבה בכתב, דמוציא דבה הוא רק באמירה אבל לא בכתב שהרי הוא לא אמר רק ממילא נשמע, דלשון דבה הוא אמירה משורש דבב (ג). וראי' לזה מהא דפסקינן בי"ד סי' ר"מ ס"ב וסי' רמ"ב סע' ט"ו דאסור לקרות אביו ורבו בשמם ומצינו כמה גדולים שהי' כותבין שם אביהם ושם רבם וכבר הקשו זאת על

הרא"ש מהרש"ל ביש"ש קידושין סי' ס"ה ועל הטור בפתחי תשובה יו"ד סי' ר"מ סק"ב, ע"כ מוכח דבכתב ליכא איסור וה"ה בנד"ד, ועיינן גיטין פ"ז ע"ב לא חתם אינש בשמו דאביו, משמע אבל לכתוב שם אביו מותר. והא ראייה שהרי העדים כותבין שם אביהם בחתימתם בגט. הצעיר והק' לבית הלוי גרשון בהגאון מו"ה ליב ליטש סג"ל.

תשובה

(א) ליכא קושיא דהא יקרא דחיי הוא בגדר כבוד הבריות ודוחה לאו של מוציא דבה אפי' בקום ועשה.

(ב) התם עכ"פ שאל אותו ר' יוחנן ואין להשיב לאיש פרטי השואל אותו, ובזה גם מכתובות ק"ד ע"א ליכא ראייה וגם כי אין לנו ת"ח כאלו בזמן הזה יעוין ביו"ד סי' ש"מ סעיף זי"ן בהגה"ה וגם לא היה כ"כ כמו בקרובים דהא אין דין שבעה ושלשים בת"ח רק קריעה, כגמרא בשבת (כ"ג ע"ב) ורש"י (ד"ה הו"ו ליה בנין רבנן) ואהבתו עליהם וכו'.

(ג) לפ"ז יקשה בפסחים שם על ר' יהושע בריה דרב אידי ויוחנן חקוקאה ורב למה להם כל הנך טצדקי, היה להם לכתוב הבשורה בכתב.

(ד) מרבו ליכא ראייה דהא אם מזכיר בלשון רבי מורי פלוני מותר כמבואר יו"ד בסי' רמ"ב סעיף ט"ו וכן אנו נוהגים, וע"ד כתיבת שם אביו באמת לא אדע היתר לכתוב בלי טעם, אבל הראשונים כתבו מהכרח, כמו הרמב"ם בפרק י"א משחיטה ה"י שחלק על אביו אף על גב דבלאו הכי הרי אסור לחלוק על אביו כדאי' בגמרא וש"ע. ולענ"ד טוב יותר מצד אחד להזכיר אביו ולהעלות זכרונו בדין ואין מחניפים לשום אדם וכשלומדים ללמוד ולעשות ולא לקנות מה ביזוי יש בזה ובפרט אצל רבו. וכבר הביא הפ"ח בליקוטיו ראייה מפסוק מפורש דאפי' בפניו מותר כמו שאמר יהושע אדוני משה כלום אכן באמת כבר הלכו הנמושות אכן נגד הכל הכא יש לחלק דהא הכא אין האיסור האמירה רק ההודעה לאחר ומה חילוק בזה בין אמירה לכתובה ולענ"ד הדין עם הערותי במכתב איזראעליט שם. יישר כח.

חיי אדם חלק א כלל סג סעיף ד

הרואה קשת, אומר "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו". ואסור להסתכל בו ביותר (ומצאתי בספר א' שמו נעלם ממני, שאין להגיד לחבירו שיש קשת, מטעם מוציא דבה):

משנה ברורה סימן רכט ס"ק א

(א) הרואה הקשת וכו' – ואין כדאי להגיד לחבירו שיש קשת מטעם מוציא דבה [ח"א]